

3. Considine D., Horton J., Moorman G. Teaching and Reaching the Millennial Generation Through Media Literacy. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 2009. Т. 52, вип. 6. С. 471–481. URL: <https://doi.org/10.1598/JAAL.52.6.2>.

4. E.S.C.A.P.E. Junk News. *NewseumED*. URL: <https://newseumed.org/tools/lesson-plan/escape-junk-news> (дата звернення: 13.10.2025).

5. Петрик Л. Медіаграмотність як навичка XXI століття. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2017. Т. 27. С. 100–104. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19799> (дата звернення: 11.10.2025).

6. Терпиший С. Медіаграмотність в епоху штучного інтелекту: інтеграція інструментів і методів штучного інтелекту в сучасні педагогічні підходи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Т. 4, вип. 60. С. 193–202. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-4-31>.

7. Федоренко О., Кайдан Є. Формування медіаграмотності підлітків. *Технології електронного навчання*. 2021. Т. 5. С. 66–72. URL: <https://doi.org/10.31865/2709-840052021246303>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-123>

Єльнікова Н. І.,

кандидат філологічних наук,

завідувач кафедри гуманітарних дисциплін та українознавства

Харківського національного університету внутрішніх справ

м. Харків, Україна

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ ТА ПРОТИДІІ ВОРОЖИМ НАРАТИВАМ У МІЖНАРОДНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Сучасний світовий простір визначається переважанням гібридних загроз, у яких інформаційний фронт відіграє не меншу роль, ніж воєнний. За таких умов мова є вже не просто засобом комунікації, а й стратегічним ресурсом і важливим інструментом як для здійснення агресії, так і для забезпечення захисту. Актуальність цього дослідження зумовлена винятковою роллю української мови, яка слугує ключовим інструментом комунікації, маркером національної ідентичності та фундаментом державної суб'єктності. Вивчення її функціонування в умовах зовнішньої агресії набуває особливого значення для забезпечення мовної безпеки та зміцнення національної стійкості. Сучасні ворожі наративи базуються на використанні складних риторичних стратегій

і мовно-маніпулятивних тактик, спрямованих на дегуманізацію та дискредитацію української сторони. Це створює нагальну потребу у філологічних дослідженнях, що охоплюватимуть розроблення й удосконалення методів критичного дискурс-аналізу для ідентифікації та деконструкції таких мовних патернів.

Українська мова у цьому контексті виступає не лише засобом комунікації, але й чинником суспільної консолідації, інструментом формування ідентичності спротиву та творення унікального лексикуону війни. Дослідження цих процесів уможливує поглиблене розуміння механізмів емоційного й ціннісного фреймування подій, які є основою ефективної комунікаційної стратегії. Крім того, поширення української мови разом із впровадженням коректного термінологічного апарату у міжнародний інформаційний простір (зокрема, через зміну топонімів і використання термінів, що точно відображають реалії) стає визначальним чинником у формуванні проукраїнського світового дискурсу. Такі зусилля сприяють протидії пропагандистській риториці й історичній ревізії, спрямованій на дискредитацію української державності та культури.

Українська мова є комунікативним щитом ідентичності та запорукою суб'єктності держави. Аналізуючи державну мову як основу формування національної ідентичності, Б. Ажнюк акцентує на тому, що «мовна політика в Україні ґрунтується на принципі географічної та історичної соборності української нації» [1, с. 71]. Студіювання її функціонування в умовах зовнішньої агресії є критично важливим для забезпечення лінгвістичної безпеки та національної стійкості. Досліджуючи мовну ситуацію в Україні, процеси дерусифікації та лінгвістичні аспекти національної ідентичності, а також підкреслюючи роль української мови як фактору консолідації та опору, Л. Масенко зауважує: «Розв'язана Росією гібридна війна, що брутально знехтувала право українського народу на суверенну державу, звільнила мовну й національну ідентичність багатьох українців від російсько-української гібридизації та повернула їм усвідомлення важливості для виживання й розвитку нації своїх вартостей – мови, культури, історії» [3, с. 25].

Застосування української мови в міжнародному контексті являє собою не лише засіб комунікації, але й стратегічний політичний інструмент, що підтверджує незалежність України як суб'єкта міжнародних відносин і демонструє її культурну самобутність. Кожен випадок, коли світові лідери, дипломати чи міжнародні інституції вживають фрази українською мовою (наприклад, *Слава Україні, дякую*) або коректно вимовляють географічні назви, є символічним жестом підтримки. Це створює позитивний фрейм сприйняття України, легітимізує її мову як мову спротиву та гідності, а також сприяє зміні комунікативної парадигми. За коректного використання української мови встановлюється

новий стандарт для міжнародного спілкування, що є важливим прецедентом для інших країн, які протидіють лінгвістичному імперіалізму. Отже, українська мова в міжнародному контексті функціонує як метафорична зброя та дипломатичний міст, що несе потужний політичний меседж про суверенітет, ідентичність і боротьбу за свободу.

Вимога українських органів влади та громадськості до світових ЗМІ щодо використання транслітерацій, заснованих на українській мові, а не на російській (наприклад, *Kharkiv* замість *Kharkov*, *Kyiv* замість *Kiev*, *Odesa* замість *Odessa*), є прямим виявом мовного суверенітету. Йдеться про відмову від усталених у міжнародному вжитку русифікованих екзонімів на користь автентичних українських ендонімів. Кожен некоректно вжитий топонім (на кшталт *Kiev*) є лінгвістичним маркером російського культурно-історичного впливу, який опосередковано підтримує наратив про «спільний простір» або «другорядність» української культури. Коректне вживання, навпаки, семантично розриває цей зв'язок. Цей процес є свідомою демаркацією – установленням чітких мовних кордонів, які відмежовують український дискурсивний простір від російського. Окреслення єдиної стандартизованої транслітерації уможливило затвердження Україною права на визначення власних географічних назв. Це виходить за межі суто граматики чи технічних аспектів транслітерації, набуваючи значення політичного жесту, що символізує міжнародне визнання. У міжнародному комунікативному просторі коректне вживання назв стає мовою підтримки. Журналісти, які дотримуються українських вимог, свідомо чи несвідомо, відмежовуються від російського пропагандистського дискурсу та сприяють утвердженню суб'єктності України. Отже, позиціонування української мови у світових медіа через вимоги щодо коректного вживання топонімів є стратегічною комунікативною політикою, що має на меті не лише лінгвістичну точність, а й політичне утвердження національного суверенітету.

Ухвалення відповідних законів (зокрема, Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної») трансформує мову з культурного феномена у категорію державного права та національної безпеки. Юридичне врегулювання статусу української мови забезпечує повноцінне функціонування української мови в усіх сферах публічного життя (освіта, ЗМІ, державне управління, сфера обслуговування), що є необхідним кроком для вирівнювання мовного балансу після століть русифікації. Держава, ухвалюючи такий закон, бере на себе юридичну відповідальність за розвиток і захист мови, створюючи правове поле для підтримки українськомовного культурного продукту та медіадискурсу. Закони про мову виходять за межі внутрішньої політики і стають політичним меседжем до міжнародної спільноти, особливо в умовах тривалої агресії, яка має лінгвокультурний складник. Закон про захист мови

є чітким свідченням непохитного прагнення України до європейського шляху остаточного розриву з імперським минулим. Він демонструє тверду волю країни зберігати та захищати свою мовно-культурну самобутність, яка є наріжним каменем державної незалежності, адже, як зауважує І. Гузенко, «унікальність і феноменальність української ситуації у тому, що не держава стояла на сторожі мови, а мова забезпечила собою всі можливості для відродження нації та держави» [2, с. 54]. Жодна суверенна держава не повинна допускати, щоб її ідентичність визначалася зовнішніми силами. Ці закони прямо спростовують наративи агресора про «пригнічення російськомовного населення» і про «зовнішнє управління». Юридичне утвердження української мови як єдиної державної легітимізує цей факт на міжнародному рівні та змушує іноземних партнерів сприймати Україну як цілісний, самодостатній культурно-мовний простір. Законодавчі зміни спонукають міжнародні інституції та наукові кола розглядати мовне питання в Україні в контексті деколонізації та захисту прав титульної нації на самовизначення, а не через призму російської пропаганди. Отже, ухвалення мовних законів є не просто лінгвістичною нормотворчістю, а фундаментальним актом політичної комунікації, що закріплює ментальний і юридичний кордон із державою-агресором.

Отже, українська мова функціонує не лише як засіб комунікації чи культурна спадщина, а як стратегічний політичний інструмент і активний суб'єкт у міжнародному інформаційному просторі, застосовуючи мову не лише для спілкування, але і як лінгвістичну зброю та дипломатичний важіль, що формує новий світовий порядок денний. Українська мова відіграє вирішальну роль у консолідації суспільства та формуванні національного контрнарративу, що досягається завдяки свідомому залученню внутрішніх мовних ресурсів, зокрема автентичній топоніміці й антропоніміці. У міжнародній комунікації українська мова виступає ефективним комунікативним бар'єром проти ворожих нарративів. Правильне використання мови світовими лідерами та медіа виступає сильним політичним сигналом, оскільки формує позитивний образ України, легітимізує її мову як символ спротиву та сприяє трансформації комунікативної парадигми. Законодавче закріплення статусу української мови як державної має стратегічне значення, оскільки підтверджує непохитність європейського курсу України та її готовність обстоювати свою мовно-культурну самобутність, що є фундаментом державного суверенітету.

Список використаних джерел:

1. Ажнюк Б. М. Українська мова і українська держава (стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 9 листопада 2022 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2023. № 1. С. 67–71.

2. Гузенко І. Феномен української мови та її значення в процесі формування й утвердження української державності (1991–2024 рр.). *Humanities studies*. 2024. Вип. 20. С. 52–57.

3. Масенко Л. Мовна ситуація України з погляду соціолінгвістів. *Дивослово*. 2020. № 10 (763). С. 24–26.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-124>

Колодій А. А.,

*студентка 2 курсу магістратури
спеціальності 014-А-24м «Середня освіта»*

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Науковий керівник: Коломієць О. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри слов'янської та романо-германської філології

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

РІВЕНЬ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

У сучасному інформаційному суспільстві медіаграмотність відіграє важливу роль у забезпеченні правильного сприйняття медійного контенту та відповідального користування інформацією, особливо в умовах війни, коли дезінформація та маніпуляції можуть впливати на рішення та поведінку громадян и як зазначали Ю. Горбань та О. Олійник, що існує значний інтерес до концепції дезінформації в Україні та за її межами. Це стимулює наукові дослідження в таких галузях, як політологія, міжнародні відносини, інформаційна безпека, психологія, соціологія тощо. Попри те, що проблема дезінформації досліджується різними науковими дисциплінами, на сьогодні немає єдиного наукового підходу до її тлумачення [1, с. 1]. Медіаграмотність – уміння аналізувати, оцінювати, створювати інформаційні повідомлення в різноманітних контекстах і відповідально їх поширювати [2, с. 29].

Ми живемо в глобалізованому світі, наразі інформація дуже швидко поширюється і також часто ця швидкість значно випереджає можливості перевірки та критичного осмислення повідомлень. У результаті створюється сприятливе середовище для появи й поширення фейкових новин, маніпулятивних матеріалів та відвертої дезінформації.